

รายการเผยแพร่วิชาการของสัตว์แพทย์

เสนอ ทางสถานีวิทยุ ททท. ของ อสมท. ภาคปกติ

วันอาทิตย์ ที่ 29 ตุลาคม 2521 เวลา 10.30—11.00 น.

เรื่อง

วัณโรคในสัตว์เลี้ยงและอันตรายที่เกิดกับคน

โดย น.สพ.ดร. เทอด เทศประทีป และ น.สพ.ดร. พิเคราะห์ อาจทรงคุณ
แผนกวิชาพยาธิวิทยา คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(พิเคราะห์) สวัสดิ์ศรีรับทำนผู้ฟังที่เคารพ ต่อไปนี้เป็นการเสนอรายการเพื่อ
สุขภาพทางสถานีวิทยุ ททท. ซึ่งวันนี้ก็เป็นวันอาทิตย์ของสัปดาห์ที่ 5
ของเดือน อันเป็นกำหนดวันที่ทางสัตวแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ จักได้นำเรื่องที่น่าสนใจซึ่งเกี่ยวข้องกับสุขภาพ
พลานามัยของประชาชนมาแล้วสู่กันฟังเช่นเคย และทางสัตวแพทย
สมาคมฯ ใคร่ขอเรียนให้ท่านผู้ฟังทราบอีกครั้งหนึ่งว่า ในวันที่เป็นวัน
อาทิตย์สัปดาห์ที่ 5 ของเดือน เวลาเดียวกันนี้ สัตวแพทยสมาคมฯ ได้
รับความกรุณาจากสถานีวิทยุ ททท. เอื้อเพื่อให้เวลาสำหรับสมาคมฯ เป็น
ประจำที่จะนำเรื่องทางวิชาการอันเกี่ยวกับชีวิตและสุขภาพเพื่อเผยแพร่
ให้ประชาชนทราบ สำหรับวันนี้ ผู้มาพูดให้กับทางสมาคมฯ มาด้วย
กันสองคนคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.สพ. ดร. เทอด เทศประทีป และ
ตัวกระผมเอง ผศ.น.สพ. ดร. พิเคราะห์ อาจทรงคุณ ซึ่งทั้งสองคนเป็น
อาจารย์อยู่ในแผนกพยาธิวิทยา คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย ผมขอแนะนำ ผศ.น.สพ. เทอด เทศประทีป ครับ.

(เทอด) สวัสดิ์ครับท่านผู้ฟังทุกท่าน สวัสดิ์ครับอาจารย์พิเคราะห์ ผมคิดว่าเราควรจะบอกชื่อเรื่องที่เราจะพูดกันวันนี้ให้ท่านผู้ฟังทราบเลยดีไหมครับ

(พิเคราะห์) ครับ วันนี้เราจะพูดกันถึงเรื่อง “วัณโรคในสัตว์เลี้ยงและอันตรายที่เกิดกับคน” เหตุผลที่สัตวแพทยสมาคมฯ นำเรื่องวัณโรคมาพูดในวันนี้เพราะเห็นว่า ตามความเข้าใจของคนส่วนใหญ่คิดว่าวัณโรคเป็นโรคที่เป็นในคน และไม่ได้คิดว่าสัตว์ก็เป็นวัณโรคเหมือนกัน และคนที่เป็วัณโรคก็ติดมายังสัตว์ได้ จึงไม่ได้เฉลียวใจระมัดระวังคำหนึ่งถึงอันตรายที่คนจะติดวัณโรคจากสัตว์ หรือที่สัตว์จะติดโรคได้จากคนเหมือนกัน เราเรียกโรคที่มีลักษณะติดต่อกันได้ระหว่างคนกับสัตว์ว่า โรคติดต่อระหว่างคนกับสัตว์ซึ่งเรียกตามภาษาอังกฤษว่า Anthropozoonoses ซึ่งไม่ใช่มีแต่เฉพาะวัณโรคเท่านั้น ยังมีโรคอื่น ๆ ที่เป็นโรคติดต่อระหว่างคนกับสัตว์อีกมาก ผมใคร่ขอเรียนเชิญให้อาจารย์เทอด กรุณาเล่าถึงสาเหตุของการเป็นวัณโรคทั้งในคนและสัตว์ให้ฟังหน่อยครับ.

(เทอด) ครับ ได้ครับ ความจริงวันนี้ผมในนามของสัตวแพทยสมาคมได้พยายามที่จะติดต่อกับทางฝ่ายแพทย์คน ซึ่งทำงานอยู่กับเรื่องของวัณโรคในคน เพื่อมาเป็นผู้ให้ความรู้ให้คำอธิบายชี้แจงเรื่องของวัณโรคในคน โดยได้ไปติดต่อกับท่านผู้อำนวยการโรงพยาบาลโรคทรวงกบนนทบุรี คือ คุณหมอมหาดา ชากร และท่านได้กรุณาแนะนำให้เชิญคุณหมอ สุชาติ ดารามาส แห่งโรงพยาบาลโรคทรวงกน ยศเส เพื่อมาร่วมสนทนาให้ท่านผู้ฟัง แต่บังเอิญท่านก็ติดธุระไม่สามารถที่จะมาร่วมรายการกับเราได้ แต่ก็ได้กรุณาให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับวัณโรคแก่เราอย่างละเอียด ซึ่งผมก็จักได้นำมากล่าวต่อให้ท่านผู้ฟัง สิ่งแรกก็คือเรื่องสาเหตุของวัณโรค ทางคุณหมอสุชาติได้บอกไว้ตรงกันกับข้อมูลที่ผมมีอยู่ซึ่งผมจะได้ขอกล่าวรวมไปเลยนะครับ คือ

วัณโรคนั้นเกิดจากบักเตรีซึ่งมีรูปร่างเป็นแท่งยาว ขนาดเล็ก ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าต้องย้อมสีโดยวิธีพิเศษ และดูด้วยกล้องจุลทัศน์จึงจะมองเห็นเชื้อวัณโรคนั้นแบ่งได้เป็น 3—4 ชนิด คือ

1. ชนิดที่เป็นในคน (human type)
2. ชนิดที่เป็นในวัว — ควาย (bovine type)
3. ชนิดที่เป็นในสัตว์ปีก (aviana type)
4. ชนิดที่เป็นในหนู (murine type)

1. เชื้อวัณโรคชนิดที่เป็นในคน — คือ เชื้อวัณโรคที่พบเป็นส่วนมากในคน แต่เชือนี้ก็อาจติดต่อจากคนไปยังสัตว์พวก วัว—ควาย ม้า สุนัข แมว และสัตว์อื่น ๆ ซึ่งจะทำให้สัตว์ดังกล่าวป่วยเป็นวัณโรคได้

2. เชื้อวัณโรคชนิดที่เป็นใน วัว—ควาย ก็สามารถติดต่อมาเป็นในคนได้ ถ้ารับประทานเนื้อสัตว์ หรืออวัยวะของสัตว์ที่ป่วยเป็นวัณโรคนั้นเข้าไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำนมวัวจากวัวซึ่งป่วยเป็นวัณโรคและมีเชื้อวัณโรคอยู่ในน้ำนม โดยที่น้ำมนั้นไม่ได้ทำให้ปราศจากเชื้อเสียก่อน เมื่อคนดื่มเข้าไปก็ทำให้ป่วยเป็นวัณโรคได้

3. เชื้อวัณโรคในสัตว์ปีก — มีรายงานว่าทำให้ป่วยเป็นวัณโรคในคนได้น้อยมาก

4. เชื้อวัณโรคในหนู — ยังไม่ปรากฏมีรายงานว่าทำให้คนป่วยเป็นวัณโรค

เชื้อวัณโรคมีความทนทานมากแม้แต่ในที่แห้ง ในอวัยวะสัตว์ที่เน่าก็อาจอยู่ได้หลายอาทิตย์ ในน้ำนมเชื้อจะมีชีวิตอยู่ได้นาน 9—10 วัน (พิเคราะห์) ฟัง อ เทอด อธิบายแล้ว ท่านผู้ฟังก็คงทราบแล้วนะครับว่า

วัณโรคนั้นเป็นได้ทั้งในคนและสัตว์หลายชนิด ผมขอกล่าวเสริมตรงนี้ว่า สัตว์ต่าง ๆ เหล่านั้น บางชนิดอยู่ใกล้ชิดกับตัวเรา เช่น สัตว์ที่เราเลี้ยงไว้

เป็นเพื่อนอยู่ในบ้านในเรือนเดียวกันและบางพวกก็เป็นสัตว์ที่จำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเรา เช่น สัตว์ที่เลี้ยงไว้รับประทานเนื้อ นม หรือไข่กันอยู่เป็นประจำ ดังนั้นถ้าผมจะกล่าวเน้นให้ทราบตรงนี้หน่อยว่า สัตว์ที่เราพบว่าอาจจะเป็นวัณโรคติดต่อมายังคนได้แก่ สัตว์ที่เราเลี้ยงไว้ดูเล่นหรือไว้เป็นเพื่อนได้แก่ นก สุนัข แมว ชะนี ลิง ค่าง กวาง และพวกที่เลี้ยงไว้ใช้งานและใช้เป็นอาหารได้แก่ วัว ควาย ม้า หมู ไก่ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นสัตว์ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับคนเรา ซึ่งอาจารย์เทอดก็จะได้กรุณาเล่าลักษณะอาการของสัตว์เหล่านี้เวลาเกิดเป็นวัณโรคขึ้นมาให้ฟังนะครับ

(เทอด) ลักษณะอาการวัณโรคในสัตว์ต่าง ๆ ก็มีที่เหมือนกันและต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของสัตว์และอวัยวะที่เป็นโรค ความจริงแล้ววัณโรคพบเป็นได้กับทุกอวัยวะของร่างกายทั้งในคนและสัตว์ แต่ที่พบเป็นได้บ่อยที่สุดคือ ที่ปอด ซึ่งเรียกว่าวัณโรคปอด นอกจากนั้นพบเป็นได้ที่ กะเพาะลำไส้ ต่อมหน้าเหลืองต่าง ๆ ตับ ไต ม้าม กระดูก แม้แต่ที่ผิวหนัง เยื่อหุ้มสมองและสมอง

สำหรับอาการในสัตว์ก็แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับอวัยวะที่เป็นวัณโรคกล่าว คือ ในวัว—ควาย สัตว์ป่วยจะมีอาการทั่วไปคือ เบื่ออาหาร ผอมลง มีไข้รุ่ม ๆ อยู่ตลอดเวลา ถ้าเป็นวัณโรคที่ปอดซึ่งจะพบได้บ่อย ๆ ในระยะแรก ๆ จะไม่แสดงอาการอะไรเด่นชัด ต่อมาสัตว์จะไอแห้ง ๆ ลึก ถ้าให้สัตว์ทำงานหรือออกกำลังกายจะยิ่งไอถี่ขึ้น อาจพบมีน้ำมูกไหลเล็กน้อย

วัวหรือควายอาจเป็นวัณโรคได้ในทางเดินอาหารโดยเฉพาะที่ลำไส้ ซึ่งอาจจะกระจายแพร่ไปทางน้ำเหลือง จะพบว่าเป็นวัณโรคที่ต่อมน้ำเหลือง ลำไส้ และอาจลุกลามไปยังอวัยวะในช่องท้อง เช่น ม้าม ตับ

และไตได้ ในกรณีนี้จะพบว่าสัตว์แสดงอาการท้องเดินให้เห็นเป็นระยะ สลับกับท้องผูก

สำหรับวัวโรคนในไก่ มักจะพบเป็นไก่ไข่ หรือไก่เนื้อที่มีอายุ เกิน 1 ปีขึ้นไป อาการที่สังเกตได้คือ ไก่จะหงอยซึม กินอาหารได้ แต่ น้ำหนักจะลดลงจนพอม ซึ่งถ้าคลำดูที่อกไก่จะพบแต่กระดูกและอกแฟบ ขนตามตัวหยอง หงอนเหี่ยวซีด หรืออาจมีสีเหลืองเกิดติชาน ทั้งนี้ เพราะในไก่มักเกิดวัณโรคที่ตับได้บ่อยที่สุด วัณโรคในไก่อาจลุกลามไป ยังกระดูกทำให้สัตว์แสดงอาการเดินกะเผลก หรือบางรายอาจเป็น อัมมะพาตได้

ไก่ที่เป็นวัณโรคในลำไส้จะแสดงอาการท้องเดินเรื้อรังทำให้สัตว์ อ่อนเพลียและพอมลงมากดังกล่าวข้างต้น

(พิเคราะห์) อาจารย์พอจะทราบ สถิติตัวเลขเกี่ยวกับสัตว์ที่เป็นวัณโรคไหม ครั้นว่ามีมากน้อยอย่างไร

(เทอด) สถิติตัวเลขเกี่ยวกับสัตว์ที่เป็นวัณโรคในประเทศไทยยังไม่มี การสำรวจกัน อย่างไรก็ตาม กรมปศุสัตว์ก็ได้สำรวจและทำการทดสอบ ทูเบอคูลินกับวัวนมอยู่ตลอดเวลาและก็พบว่ามีเป็นวัณโรคอยู่บ้างเป็นบาง แห่งโดยเฉพาะในวัวแขกที่เลี้ยงไว้ในโรงเรือนที่บุง

จากการตรวจสอบจากโรงฆ่าสัตว์ กล้วยน้ำไท ของ กทม. ที่ฆ่า ทั้งโค กระบือ และสุกร เราพบว่ามิได้อยู่ไม่ถึง 1% แต่ก็นับว่าเป็นจำนวน ไม่น้อย เมื่อเทียบกับจำนวนสัตว์ทั่วประเทศ สำหรับในโรงฆ่าสัตว์นั้น เรามีสัตวแพทย์คอยตรวจเนื้อสัตว์ที่เป็นโรค ถ้าพบว่าเกิดวัณโรคขึ้นใน สัตว์ที่ฆ่า ก็จะจัดการทำลายซาก แต่สิ่งที่น่าจะได้พิจารณาคือ เราไม่มี โอกาสได้ทราบตัวเลขการเป็นวัณโรคที่ลอบฆ่าโดยในสัตว์ที่ลอบฆ่าโดยไม่ ถูกต้องตามกฎหมายได้เลย ผมหมายถึงโรงฆ่าสัตว์เถื่อนครับ ซึ่งน่ากลัว

มาก เพราะนอกจากวัณโรคแล้วยังมีโรคอื่นที่อันตรายอีกหลายโรค ซึ่งติดต่อกันจากสัตว์มายังคน

(พิเคราะห์) ขอคุณครับสิ่งที่อาจารย์อธิบายให้ฟังก็เป็นข้อมูลทางสัตวแพทย์ที่น่าสนใจ และเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าอันตรายที่มนุษย์จะได้รับจากสัตว์ที่เป็นวัณโรคคงมีอยู่มาก น่าเสียดายที่ตัวเลขเหล่านี้ยังมีไม่ครบถ้วน แต่ก็เป็นที่น่ายินดีว่าขณะนี้ สัตวแพทย์ได้รับการสนับสนุนจากราชการให้ทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับชนิดของเชื้อวัณโรคที่เป็นอยู่ในคนและสัตว์ ซึ่งขณะนี้ก็มีห้องปฏิบัติการค้นคว้าวิจัยอยู่ที่ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาฯ รู้สึกว่าเราจะมีตัวเลข การเป็นวัณโรคในคนที่ได้จาก คุณหมอ สุชาติ ที่น่าจะกล่าวถึงให้ผู้ฟังรับทราบหน่วยนะครับ

(เทอด) ครับมีครับ คุณหมอสุชาติกล่าวไว้ว่าอย่างนี้ครับ ท่านว่าสภาวะวัณโรคของประเทศไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีระบาดอยู่ตลอดเวลาเพราะจากการสำรวจข้อมูลทางระบาดวิทยาของวัณโรคในประเทศไทย เมื่อ 10 กว่าปีที่แล้วมาปรากฏว่าโดยเฉลี่ยมีผู้ป่วยเป็นวัณโรคในระยะแพร่เชื้ออยู่ถึงร้อยละ 0.5 ของประชากรทั่วไป ถึงแม้ว่ากระทรวงสาธารณสุขจะได้ดำเนินการควบคุมวัณโรคในประชากรตลอดมา โดยการจัดให้บริการต่าง ๆ แก่ประชาชนอยู่ตลอดเวลาที่ตามปรากฏว่าจากการสำรวจครั้งล่าสุด เมื่อปี 2520 ปรากฏว่าอัตราป่วยด้วยวัณโรคในระยะแพร่เชื้อของประชากร (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) มีอัตราแพร่เชื้อถึงร้อยละ 0.1 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ขณะนี้เรายังมีผู้ป่วยวัณโรคในระยะที่แพร่เชื้อไปติดต่อผู้อื่นได้ทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 45,000 คน.

(พิเคราะห์) แล้วผมก็คิดว่าโอกาสที่คนที่ป่วยเป็นวัณโรคเหล่านั้นจะแพร่โรคไปยังสัตว์ก็คงมีอยู่ไม่น้อย ผมได้อ่านพบในตำราวารสารที่กล่าวถึงเรื่องการพบว่าสัตว์เป็นวัณโรคชนิดของคนอยู่บ่อย ๆ เหมือนกัน เช่น พบว่า

มีนกแก้ว สุนัข และ แมว เป็นวันโรคของคน โดยเฉพาะลิง ชะนี ติดวันโรคของคนได้ง่ายที่สุด มีตัวอย่างเรื่องจริงในบ้านเราเองเมื่อไม่นานมานี้ คือ พ่อตาของเจ้าของวัวรายหนึ่งเป็นวันโรค แล้วก็พบว่าวัวของเจ้าของวัวรายนี้ก็เกิดเป็นวันโรคด้วยที่แรกก็ตัวสองตัว และโดยที่ไม่เชื่อคำแนะนำของสัตวแพทย์ว่ากีดกันเกือบทั้งฝูง ท่านผู้ฟังลองคิดดูซิครับว่า ถ้าไม่มีวิธีการจัดการที่ดีและรัดกุมแข็งแรง ในเหตุการณ์อย่างนี้แล้ววัวฝูงนี้จะแพร่โรคระบาดต่อไปถึงสัตว์อื่นและแพร่กลับมาหาคนได้อีกมากเพียงไร มาถึงตอนนี้ผมคิดว่าเป็นจังหวะที่ อ.เทอด น่าจะได้กล่าวถึงวิธีการติดต่อและการแพร่กระจายของโรคไปยังคนและสัตว์นะครับ

(เทอด) ยินดีครับผมมีข้อมูลอยู่พอดี และบางส่วนได้มาจากคุณหมอสุชาติ ที่ได้กรุณาให้ไว้ สำหรับโอกาสติดต่อและอันตรายของวันโรคจากสัตว์ที่จะติดต่อมายังคนนั้นเป็นไปได้หลายทาง คือ

เมื่อสัตว์ป่วยเป็นวันโรคตายลง หรือถูกฆ่ามาเป็นอาหารของคน เมื่อคนรับประทานอวัยวะส่วนที่เป็นวันโรคเข้าไปโดยเป็นอาหารยังไม่สุกหรือเชื้อวันโรคยังไม่ตายก็จะทำให้คนที่รับประทานเข้าไปป่วยเป็นวันโรค เช่น ดับ ปอด ไต ของสัตว์ที่ป่วยเป็นวันโรคแล้วคนนำเอาอวัยวะส่วนนั้นมาปรุงอาหารรับประทานบางครั้งก็ปรุงอาหารแบบครึ่งสุกครึ่งดิบ เมื่อคนรับประทานเข้าไปก็อาจทำให้เกิดวันโรคในระบบทางเดินอาหารของคนนั้นได้ หรืออาจลุกลามไปตามระบบน้ำเหลืองไปยังอวัยวะอื่น ๆ ในช่องท้องเช่น ดับ ไต ม้าม ฯลฯ

โอกาสที่พบคนเป็นวันโรคจากการรับประทานเชื้อวันโรคจากสัตว์เข้าไป แล้วทำให้เกิดวันโรคที่พบบ่อยยิ่งขึ้นคือการรับทานน้ำนมจากวัวที่ป่วยเป็นวันโรคโดยนมที่มีเชื้อโรคนั้นไม่ได้รับการทำให้ปราศจากเชื้อโดยถูกวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ดื่มนมที่ซื้อจากผู้เลี้ยงวัวนมหรือแพะนมซึ่งไม่ได้ผ่านกรรมวิธีฆ่าเชื้อ Pasteurization มาก่อน

อันตรายที่เกิดจากการคลุกคลีกับสัตว์เลี้ยงที่ป่วยเป็นวัณโรค เช่น วัว ควาย สุนัข แมว เมื่อเวลาให้อาหารสัตว์หรือเลี้ยงดูคลุกคลีกับสัตว์เจ้าของหรือผู้เลี้ยงอาจติดวัณโรคจากสัตว์เลี้ยงนี้ได้โดยการสัมผัสโดยตรง เช่น อาจคลุกคลีกับสุนัขและสุนัขนั้นป่วยเป็นวัณโรค สัตว์อาจจะไอเอาเชื้อออกมา ผู้เลี้ยงอาจสัมผัสกับน้ำลายของสัตว์แล้วไปหยิบอาหารรับประทานเข้าไปโดยไม่ตั้งใจอาจติดเชื้อเข้าไปในร่างกายได้ผู้เลี้ยงอาจจะหายใจเอาเชื้อจากสัตว์ที่ป่วยเข้าไปในปอดโดยตรงก็ทำให้เป็นวัณโรคในปอดได้

อาชีพที่ล่อแหลมต่อการติดวัณโรคจากสัตว์มายังคนได้แก่ คนเลี้ยงสัตว์ เป็นอุตสาหกรรม เช่น สุกร วัว ควาย เป็ด ไก่ ซึ่งถ้าจัดการสุขาภิบาลเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและโรงเรือนไม่ถูกต้องตามวิธีก็อาจเสี่ยงต่อการติดโรคจากสัตว์ได้ง่าย

นอกจากนั้นพนักงานโรงงานฆ่าสัตว์ และพ่อค้าเนื้อสัตว์โดยเฉพาะเนื้อสัตว์ที่ได้จากโรงฆ่าสัตว์ที่ไม่มีสัตวแพทย์ตรวจจะเสี่ยงต่อการติดโรคร้าย

ที่ผมนกล่าวมาโดยสรุป การติดเชื่อเป็นไปได้ ที่สำคัญ ๆ มี 2 ทางด้วยกัน คือโดยการหายใจ และ โดยการรับประทานเข้าไปโดยตรง โดยทางหายใจจะทำให้เกิดวัณโรคที่ปอดและต่อมน้ำเหลืองข้างปอดได้บ่อย ถ้าได้รับเชื้อโดยรับประทานเข้าไป วัณโรคมักจะเป็นได้ที่ทางเดินอาหาร ต่อมน้ำขั้วลำไส้ ม้าม ตับ ไต และ อาจลุกลามไปตามทางเดินน้ำเหลืองไปยังกระดูกและอวัยวะอื่น ๆ ทั่วร่างกายได้

นอกจากนั้นถ้าเชื่อวัณโรคเข้าทางบาดแผลที่ผิวหนังก็อาจทำให้เป็นวัณโรคที่ผิวหนัง

(พิเคราะห์) ท่านผู้ฟังก็คงจะพอมองเห็นอันตรายจากสัตว์ที่เป็นวัณโรคแล้ว นะครับว่าเกิดขึ้นกับคนได้อย่างไร แล้วใครบ้างที่อยู่ในข่ายจะได้รับเชื้อ

วันโรคจากสัตว์ ความจริงแล้วการเป็นวันโรคในคนนั้นส่วนใหญ่เกิดจากเชื้อวันโรคชนิดของคน และ แพร่ติดต่อกันด้วยตัวเอง แต่โอกาสที่คนจะติดโรคจากสัตว์ก็มีอยู่มากเหมือนกัน ดังจะเห็นได้จากในสมัยที่ความสะอาดและการฆ่าเชื้อในนมวัวยังไม่ดีพอมีคนเป็นวันโรคชนิดของวัวมาก และข้อสำคัญคือเมื่อติดเชื้อวันโรคของสัตว์แล้วบางครั้งคนป่วยจะมีอาการรุนแรงมาก สำหรับอาการของคนป่วยเป็นวันโรคนั้น คุณหมอสุขภาพดีให้รายละเอียดไว้กล่าวคือ ในระยะแรก ๆ ของการป่วยเป็นวันโรคนั้น คนป่วยอาจไม่มีอาการเลยก็ได้ และต่อ ๆ มากก็จะเริ่มมีอาการอาการสำคัญ คือ

1. ไอเรื้อรัง อาจไอมีเสมหะหรือไอแห้ง ๆ ไม่มีเสมหะก็ได้ หรืออาการไออาจเกิดจากโรคชักนำทางระบบหายใจอื่นก่อน เช่น เป็นหวัดหรือไข้ไอ เมื่อรักษาไข้หรือหวัดหายแล้ว อาการไอก็ไม่หาย ต้องสงสัยว่าจะป่วยเป็นวันโรคปอด ควรไปพบแพทย์ให้ตรวจ

2. เบื่ออาหาร น้ำหนักลด อ่อนเพลีย มีไข้ต่ำ ๆ เช่น บ่าย ๆ ก็รู้สึกเพลียอยากนอนหลับเป็นประจำหรืออาจมีไข้เป็นประจำ ไข้ต่ำ ๆ ในตอนบ่าย หรือตอนเย็น หรือกลางคืน

3. เจ็บหน้าอกเรื้อรัง โดยไม่มีสาเหตุ เช่น ไม่ได้รับกระทบกระแทกทรวงอก อาการเจ็บอกจะไม่เป็นเวลาแน่นอน เจ็บลึก ๆ เป็น ๆ หาย ๆ เป็นเรื้อรังแรมเดือน

4. ไอเลือดออก

ผมไม่ทราบว่ อ. เทอด จะมีอะไรกล่าวเพิ่มเติมอีกไหมครับ.

(เทอด)

ผมคิดว่าสิ่งที่อาจารย์ได้กล่าวไปแล้วก็มากพอสมควรแล้ว สิ่งที่ผมอยากจะกล่าวตอนนี้คือ การป้องกันซึ่งผมขอกล่าวแยกเป็นสองตอนคือ ตอนแรกการป้องกันในสัตว์

ในสัตว์ถ้าพบว่าเป็นวัณโรคโดยการทดสอบทูเบอร์คูลิน ควรรีบทำลายสัตว์ทันที เพื่อป้องกันการแพร่ของเชื้อในสัตว์เลี้ยงโดยเฉพาะสุนัข แมวซึ่งมักจะติดวัณโรคจากคนได้ง่าย ถ้าสงสัยสัตว์จะเป็นวัณโรคควรนำสัตว์ไปปรึกษาสัตวแพทย์ทันที ในฟาร์มสุกรที่เลี้ยงด้วยอาหารจากโรงพยาบาลหรือภัตตาคารควรต้มให้เดือดเสียอีกทีก่อนจะให้สัตว์กิน

นอกจากนั้นควรจัดการเรื่องการสุขาภิบาล และ ความสะอาดโดยหมั่นใช้ยาฆ่าเชื้อทำความสะอาดคอกสัตว์อย่างสม่ำเสมอจะช่วยป้องกันการติดเชื้อมันได้

ในวัว ควาย ถ้าสงสัยควรให้สัตวแพทย์ทำการทดสอบ ทูเบอร์คูลิน ถ้าพบว่าเป็นก็ควรจะทำลายสัตว์เสียก่อนที่จะแพร่ไปยังสัตว์อื่น และผู้ที่อยู่ใกล้ชิดสัตว์ป่วย

การป้องกันในคน เด็ก ควรได้รับการ ฉีดวัคซีน บี.ซี.จี.

ผู้ใหญ่ บำรุงร่างกายให้แข็งแรง พักผ่อนให้เพียงพอไม่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ที่เราทราบว่าเป็นวัณโรค หรือสัตว์เลี้ยงที่ป่วยเป็นวัณโรคก็ต้องทำลายเสีย ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงการอยู่ร่วมกับผู้ป่วยวัณโรคก็ต้องให้ผู้ป่วยรักษาตัว ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดควรแยกอาหารของใช้จากผู้ป่วย เช่น จาน แก้วน้ำ ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัวและแยกที่หลับนอน ให้ผู้ป่วยบ้านเสมหะ ในภาชนะที่มีน้ำยาฆ่าเชื้อโรค หรือในถุงกระดาษแล้วทำลายโดยการเผาไฟ ผึ่งดิน หรือลادنํายาฆ่าเชื้อโรค หรือเทเสมหะลงในโถส้วมทำความสะอาดภาชนะด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรคหรือต้ม ของใช้เสื้อผ้าที่หลับนอนควรนำออกตากแดดบ่อย ๆ ทำความสะอาดห้องที่อยู่อาศัยของผู้ป่วยให้สะอาดเป็นกรณีพิเศษ

นอกเหนือจากการป้องกันดังกล่าวแล้ว ผู้ที่ใกล้ชิดคนป่วยเป็นวัณโรค หรือสัตว์เลี้ยงควรจะได้ตรวจร่างกายโดยการถ่ายเอ็กซเรย์ปอดปี

ละ 1 ครั้ง หรือเมื่อเริ่มมีอาการผิดปกติดังกล่าวแล้ว เช่น ไอเรื้อรังเจ็บ
หน้าอกเรื้อรัง เบื่ออาหาร มีไข้เรื้อรัง หรือไอเป็นเลือด

(พิเคราะห์) เท่าที่กล่าวมาแล้ว คงจะพอเป็นที่เข้าใจของท่านผู้ฟังที่เคารพบ้าง
แล้วว่า วัณโรคเป็นโรคติดต่อซึ่งเป็นอันตรายมาก จะขอนำความเห็น
ของหมอสุชาติกล่าวเพิ่มเติมด้วยว่า วัณโรคเป็นโรคทางด้านสังคม
เศรษฐกิจ เพราะเท่าที่ปรากฏผู้ป่วยวัณโรคจะเป็นผู้ที่ยากจน หรือผู้มี
ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างจน ทั้งวัณโรคก็เป็นโรคที่ต้องใช้เวลาในการ
รักษานาน ก็ย่อมจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย จึงเป็นวงจรที่ทำให้เศรษฐกิจ
ของผู้ป่วยเลวลง นอกจากนั้นประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพการงาน
ก็จำเป็นต้องด้อยลง หรือถ้าป่วยมากก็อาจจะต้องถึงกับหยุดงานไม่สามารถ
ประกอบอาชีพได้ นับว่าเป็นการเสียเศรษฐกิจ

นอกจากนั้น สังคมอาจรังเกียจโดยเฉพาะถ้าประกอบกิจการค้า
ขาย ติดต่อกับมีอาการผอม ไอเรื้อรังผู้มาติดต่อสังคมด้วยก็คงไม่ยาก
ติดต่อด้วย

ในแง่ของการสาธารณสุข โรคอาจลุกลามจากคนป่วยไปยัง
ประชาชนทั่วไป หรือไปยังสัตว์หรือจากสัตว์มายังคน ทำให้มีการระบาด
ต่อไปได้

ในแง่ของเศรษฐกิจในสัตว์เลี้ยง สัตว์ป่วยเป็นวัณโรคก็จะมี
อาการโดยแพร่กระจายเชื้อไปยังสัตว์อื่นหรือเลี้ยงไม่ได้ทำให้สิ้นค่าใช้จ่าย
ในการเลี้ยงดูมาก ๆ ขึ้นและเสียเวลา ทั้งเมื่อสัตว์ป่วยเข้าโรงฆ่าสัตว์ก็จะ
ถูกทำลายจะถูกทำลายจำหน่ายไม่ได้เป็นต้น

ท่านผู้ฟังครั้นเวลาของเราก็หมดเพียงเท่านั้นนะครับ ผมหวังว่า
รายการของเรานี้คงจะมีประโยชน์กับท่านผู้ฟังบ้างและผมขอขอบคุณที่
กรุณาติดตามรับฟังเรื่องของเรา และขอขอบคุณสถานวิทยุ ท.ท.ท. ที่ได้
กรุณาให้เวลาแก่เรา อ. เทอด กับ ผมขอกราบลาท่านผู้ฟังก่อนนาครับ
สวัสดิ์.